

**OHJAUKSEN JA TYÖELÄMÄTAITOJEN
KEHITTÄMINEN KORKEA-ASTEELLA**

OPINNOISTA (TYÖ)ELÄMÄÄN

Tutkimustietoa korkeakouluopiskelijoiden
ohjauksen ja työelämätaitojen kehittämiseen

Leena Penttinen (toim.)

Julkaisija: Ohjauksen ja työelämätaitojen kehittäminen korkea-asteella ESR-projekti 2008-2011,
Jyväskylän yliopisto
Toimittaja: Leena Penttinen
Grafiikka ja taitto: Minja Revonkorpi / Taidea
Kirjapaino: Kopijyvä Oy

ISBN 978-951-39-4611-1

Tutkimusperustaiseen ohjauksen ja työelämätaitojen kehittämiseen

Marjatta Lairio & Leena Penttinen

Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Koulutuspoliittinen keskustelu työurien pidentämisestä ja opintoaikojen lyhentämisestä tuo keskiöön opintojen tuottamat työelämävalmiudet sekä opintopolun tukemisen ja ohjauksen. Koulutukseen ja työelämään liittyy muutoksia, jotka vaikuttavat myös opiskelijoiden näkemyksiin työstä ja työelämästä. Työmarkkinoiden nopeat vaihtelut ja ennustamattomuus luovat epävarmuutta koko elämänsuunnitteluun. Tämän hetken työelämävalmiuksien avainsanoja ovat joustavuus ja koulutuksen kyky tuottaa opiskelijalle elinikäisen oppimisen taitoja. Asiantuntijatyön luonteessa tapahtuvat muutokset haastavat korkeakoulut kehittämään uusia avoimia oppimisympäristöjä, joissa korostuvat työelämässä tarvittavat sosiaaliset vuorovaikutustaidot sekä verkosto-osaaminen. Opiskelijat tarvitsevat myös ohjausta ja tukea opintojensa ja uratietoisien tutkinnon rakentamiseen.

Kolmivuotisessa ESR-rahoitteisessa Ohjauksen ja työelämätaitojen kehittäminen korkea-asteella -projektissa on tuotettu runsaasti tutkimustietoa opintopolun eri vaiheisiin liittyvistä ohjauksen kysymyksistä sekä koulutuksen tuottamista työelämävalmiuksista. Projektin tavoitteina oli edistää korkeakouluopiskelun sujuvuutta, opintojen valmistumista ja opiskelijoiden työelämään siirtymistä. Tutkimus- ja kehittämistyön avulla tuotettiin tietoa ja kehitettiin toimintamalleja epätarkoituk-

senmukaisten keskeyttämisten ehkäisemiseen, opiskelijoiden työelämätietouden ja urasuunniteluvalmiuksien lisäämiseen sekä tarkoituksenmukaiseen sijoittumiseen työelämään. Tavoitteena oli lisäksi etsiä hyviä käytänteitä taun jälkeen palaa-vien kiinnittämiseksi korkeakouluyhteisöön sekä vahvistaa opiskelijoiden vertaistukea ja opiskelijatutorointia. Projektissa huomioitiin myös maisteri-opintojen jälkeinen opintopolku. Tutkimustietoa kerättiin jatko-opintoihin hakeutumisen motiiveista ja rekrytointikäytännöistä sekä urasuunnittelun ja työllistymisen huomioon ottamisesta jatko-opinnoissa.

Tutkimuksen avulla haettiin ratkaisuja niin opiskelijoiden työelämävalmiuksien kehittämiseen kuin työllistymiseen opintojen jälkeen. Huomio on kohdentunut siihen, miten koulutuksen aikana voidaan tukea opiskelijoiden opintojen etenemistä ja toisaalta heidän työelämätaitojaan. Opintojen viivästyminen ja keskeyttäminen sekä koulutusalojen vaihdot ovat usein yhteydessä opiskelijoiden puutteelliseen motivaatioon, heikkoon integroitumiseen korkeakouluyhteisöön sekä opiskeluun sitoutumattomuuteen. Ohjauksellisia ratkaisuja kehitettiin sekä opintojen viivästyminen että keskeytymisen ongelmiin. Tämä julkaisu kokoaa yhteen projektissa tehdyn tutkimuksen antia käytännön kehittämistyöhön.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan lisäksi projektissa järjestettiin koulutusta korkeakoulujen henkilöstölle. Tavoitteena oli tukea henkilöstön ohjauksellista asiantuntijuutta ja vahvistaa myös valtakunnallista yhteistyötä korkeakouluopiskelijoiden ohjauksen kehittämiseksi. Avaintoimintana opiskelijoiden opintopolun tukemisessa on henkilöstön osaamisen vahvistaminen ja sitouttaminen käytäntöjen kehittämiseen. Koulutuksissa pyrittiin edistämään tutkimukseen perustuvaa pedagogiikan ja ohjauksen kehittämistä. Tutkimustietoa ja hyviä käytänteitä levitettiin valtakunnallisesti erilaisissa ryhmäohjauksen ja työelämäpedagogiikan koulutuksissa ja seminaareissa sekä konsultoitiin henkilöstöä heidän oman työnsä kehittämiseksi.

Korkeakouluopiskelijoiden ohjausta ja pedagogiikkaa tulisi kehittää tutkimusperustaisesti. Erilaisen kehittämishankkeiden ongelmana on usein käytännönläheisyys ilman tutkimuksen tarjoamaa analyttistä ja kriittistä tarkastelua. Tällöin ohjauksen ja pedagogiikan kehittäminen voi jäädä

irrationiseksi laaja-alaisemmasta koulutuksen strategiatason kehittämisestä. (Annala, Korhonen & Penttinen, käsikirjoitus.) Haasteena on myös se, miten korkeakoulujen strategioissa hyödynnetään tutkimustietoa. Opiskelun ja urasuunnittelun tukeminen sekä opiskelijoiden työelämävalmiuksia kehittävä pedagogiikka ovat avainasemassa myös koulutuspoliittisten tavoitteiden saavuttamisessa. Laadukkaalla ohjauksella ja opetuksella voidaan edistää myös yksilöllisiä opinto- ja työuria. Projektissa tehdyt tutkimukset kattavat opintopolun aina perustutkinnon aloitusvaiheesta tohtorikoulutukseen ja valottavat niin ohjaukseen kuin työelämätaitojen kehittämiseen liittyviä kysymyksiä. Tulokset voidaan kiteyttää huomioon, että *korkeakouluilla on lukuisia mahdollisuuksia tukea opiskelijoiden työelämävalmiuksia jo opintojen aikana sekä opetuksessa että ohjauksella*. Näitä mahdollisuuksia ja niihin liittyviä kysymyksiä valotetaan seuraavissa ESR-projektissa työskennelleiden tutkijoiden puheenvuoroissa.

Euroopan sosiaalirahasto rahoitti hanketta 2,6 miljoonalla eurolla Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (Pohjois-Pohjanmaan ELY) kautta vuosina 2008-2011. Jyväskylän yliopiston Opettajankoulutuslaitos koordinoi hanketta, jonka osatoteuttajina toimivat Jyväskylän yliopiston Koulutuksen tutkimuslaitos, Tampereen teknillinen yliopisto sekä Tampereen yliopisto ja Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus, Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia, Lappeenrantaan teknillisen yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus, Laurea-ammattikorkeakoulu, Oulun yliopiston koulutus- ja tutkimuspalvelut sekä Turun yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Brahea.

Tutkimus- ja kehittämistyössä kokonaisvaltainen näkökulma opiskelijan arkeen toista uutta tietoa opintojen edistämiseen

Päivikki Jääskelä ja Pia Nissilä

Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Kehittämisen pohjaksi on tärkeä luoda käsitys aiemmasta työstä. Tätä varten projektissa tehtiin koontia 2000-luvulla julkaistusta korkea-asteen opiskeluun, opetukseen ja ohjaukseen liittyvästä tutkimuksesta, kehittämistyöstä ja opiskelijoiden oppinäytteistä. Tarkoituksena oli saada kokoavaa tietoa korkeakoulupedagogiikan ja ohjauksen kehittämistyön tueksi. (Jääskelä & Nissilä 2011; Nissilä & Jääskelä 2010.)

Koonti sisälsi yhteensä 239 aiheeseen liittyvää tutkimusta, 150 pedagogista kehittämistyötä käsittelevää julkaisua ja 909 oppinäytettä. Ennako-oletuksiin nähden *korkeakoulupedagoginen tutkimus- ja kehittämistyö huomioi jo yllättävän paljon yleisiä ja alakohtaisia työelämässä tärkeitä valmiuksia*. Toisaalta vaikka tutkijat, opetuksen kehittämistyötä tekevät ja opiskelijat pääosin näyttävät pitävän tärkeinä samantyyppisiä asioita korkea-asteen opiskelun, opetuksen ja ohjauksen kehittämisessä, oppinäytteissä korostuivat enemmän myös opiskelun ja muun elämän yhteensovittamisen haasteet. Tutkimuksen ja kehittämistyön suuntaaminen opiskelijoiden yksilöllisen elämänkokonaisuuden huomioon ottamiseen voisi tuoda lisää ymmärrystä myös opintojen sujuvuuteen ja keskeyttämisten ehkäisemiseen sekä työelämävalmiuksia kehittämiseen. Tällaisen holistisen näkökulman tärkeyttä on korostettu myös kansain-

välisessä ohjauskirjallisuudessa.

Suurin osa 2000-luvulla julkaistusta tutkimuksesta on luonteeltaan yleistä korkeakouluympäristössä tapahtuvaa oppimista ja opetusta käsittelevää tutkimusta. Oppimista on tutkittu lähes yhtä paljon yksilöllisenä kuin yhteisöllisenä ryhmässä opiskelun kysymyksenä. Yksilölliseen oppimiseen liittyvä tutkimus käsittelee yleistä opiskeluun asennoitumista ja motivaatiota, opintomenestystä ja oppimiseen liittyviä tunnekokemuksia. Yhteisölliseen, ryhmässä oppimiseen kytkeytyvä tutkimus liittyy tietosisältöjen yhteiseen ymmärtämiseen, argumentointiin, tiedon soveltamiseen ja kehittämiseen, sekä yhteistoimintaan ja vuorovaikutukseen ryhmässä. Korkeakoulupedagogisen tutkimuksen keskiössä ovat mm. keinot ja käytänteet, joilla tuetaan oppimista verkko-oppimisympäristössä. Yhteisölliseen oppimiseen liittyvä tutkimus korostaa samantyyppisiä näkökulmia kuin mitä on pidetty tärkeänä nykyistä ja tulevaisuuden työelämää ajatellen: luovaa tiedon kehittelyä ryhmässä, usein vielä verkkovälitteisesti.

Ennako-oletuksiin nähden yllättävän suuri määrä, hieman yli 40 % tutkimuksista, liittyi aiheeltaan koulutuksen ja työelämän välisen suhteen kehittämiseen. Määrällisesti tarkastellen työelämätaitojen kehittämisen merkitys on siis korkeakoulupedagogisessa tutkimuksessa ymmärretty

suhteellisen hyvin. Tosin tarkempi analyysi osoitti, että työssä tarvittavaa osaamista, asiantuntijuutta ja sen kehittymistä on tutkittu vain tiettyjen alojen koulutuksissa, erityisesti opettajankoulutuksessa sekä lääketieteen ja hoitoalan koulutuksissa. Nämä tutkimukset käsittelevät erilaisia alakohtaisia työelämässä tarvittavia taitoja ja niiden oppimista, asiantuntijuuden kehittymistä, työelämänäkökulman huomioon ottavan korkeakoulupedagogiikan kehittämistä sekä opiskelijoiden siirtymistä työelämään. Korkeakoulupedagogisessa tutkimuksessa on keskitytty erityisesti harjoittelujaksojen kehittämiseen. Tämä voidaan kuitenkin nähdä riittämättömänä, sillä kansainvälinen oppimistutkimus korostaa teorian tiedon ja käytännöllisen tiedon yhdistämisen tärkeyttä koko opintopolun ajan. Selkeä puute on myös uraohjauksen tutkimuksen vähäisyys: 2000-luvulla on tehty vain yksittäisiä tutkimuksia opiskelun ohjauksesta, opiskelijoiden yksilöllisistä ura- ja elämäntavoista ja urahuolista sekä ohjauspalveluista korkea-asteella.

Opetuksen kehittämistyötä koskevissa pedagogisissa julkaisuissa on käsitelty pitkälti samoja teemoja kuin tutkimusjulkaisuissakin. Tämä viittaa siihen, että teoriapohjainen ja käytännön kehittämistyö ovat korkea-asteella varsin samansuuntaisia. Merkillepantavia ovat erityisesti virtuaalisen oppimisympäristön ja verkkokurssin kehittämistä koskevat raportoinnit. Pedagogisissa julkaisuissa nostetaan esille tutkimusteemoihin nähden runsaampi kirjo erilaisia pedagogisia malleja ja käytänteitä, joita opettajat ovat omassa työssään kokeilleet. Näitä ovat esimerkiksi erilaiset taiteen (draama ja musiikki) keinot opetuksessa.

Myös suurin osa *opiskelijoiden opinnäytteistä* on myötäillyt aihepiiriltään korkeakoulupedagogisessa tutkimuksessa ja kehittämistyössä tärkeinä pidettyjä teemoja. Toisaalta opiskelijoiden opinnäytteiden kautta nousee esille näkökulma, joka ei 2000-luvulla julkaistussa tutkimuksessa ja korkeakoulupedagogisessa kehittämistyössä korostu: Miltei sadassa opinnäytteessä pidettiin tärkeänä hahmottaa opiskeluun liittyviä haasteita elämän arjen kokonaisuudesta käsin. Suurin osa näistä opiskelijoista tähdensi vanhempana opiskelun sekä työn ja opiskelun yhteensovittamisen haasteita, noin neljäsosa terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä haasteita, kuten fyysisen kunnon ylläpidon ongelmia, alkoholin tai huumausaineiden käyttöä, syömishäiriöitä tai masennusta. Lisäksi opiskelijat kiinnittivät huomiota opiskelijoiden toimeentulon tai asumisolosuhteiden haasteisiin sekä opiskelijoiden välisiin sosiaalisiin suhteisiin liittyviin ongelmiin, kuten yksinäisyyteen, ystävyyssuhteisiin ja romanttisiin suhteisiin. *Tämäntyyppisten arjen haasteiden huomioon ottaminen on tärkeää, jos halutaan estää epätarkoituksenmukaisia keskeyttämisä sekä kehittää opiskelijalähtöistä, aikuisopiskelijoille soveltuvaa opiskelu ympäristöä eikä vain kapea-alaisesti yleisiä tai alakohtaisia työelämässä tarvittavia taitoja.*

Opiskelija tarvitsee ohjattua vertaistukea opintojen kaikissa vaiheissa

Leena Penttinen, Terhi Skaniakos, Leena Valkonen & Elina Plihtari

Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Opiskelijoiden keskinäinen vertaistuki ei synny itsestään opintojen aikana

Ohjauksen kehittämisen keskeiseksi näkökulmaksi tiivistyi vertaistuen ja yhteisöllisyyden synnyttäminen opintojen aikana. Sekä opintojen alkuvaiheessa että niiden edetessä ja vielä päätös-vaiheessakin on paljon opiskelijoita, jotka kokevat ryhmään kuulumattomuutta ja yksinäisyyttä. Tätä ei helpota massaluentoja suosiva pedagogiikka. Ei myöskään voida olettaa, että opiskelijoiden keskinäinen vertaistuki tai yhteisöllisyys syntyy itsestään opintojen aikana. Vertaistuen synnyttämiseen tarvitaan ohjattua ryhmätoimintaa opintojen eri vaiheissa. Ohjatuissa ryhmissä vahvistetaan yhteisöön kuulumisen tunnetta ja kokemusten jakamista. Keskusteleminen muiden kanssa auttaa suhteuttamaan omia opintoihin liittyviä kysymyksiä toisten vastaaviin. Ryhmässä toteutuu siten sekä sosiaalinen että tiedollinen jakaminen, joilla luodaan pohjaa opiskeluajan yhteisöllisyydelle polkuna työelämän asiantuntijayhteisöjen toimijaksi. Ryhmätoiminnassa olennaista on opiskelijoiden osallistuminen ja aktiivisuus, joka on edellytys sille, että tullaan osaksi ryhmää. Tämänkaltaisen aktiivisen osallisuuden tukeminen näyttäisi lisäksi vahvistavan yksilön toimintakykyä, joka heijastuu myös koulutuksen ulkopuoliseen toimintaan. (Penttinen, Skaniakos, Valkonen & Plihtari 2011.)

Opintopolun jatkumolle tarvitaan erilaisia vertaisryhmiä. Opintojen alkuvaiheeseen voidaan rakentaa pienryhmiä, joilla tuetaan opiskeluyhteisöön kiinnittymistä ja opiskelujen etenemistä. Yksi tällainen malli on Humanistisessa ammattikorkeakoulussa pilotoitu kotiryhmä-toiminta, jossa opintojen alkuvaiheessa opiskelijat jaetaan noin kuuden opiskelijan kotiryhmiin. Kotiryhmille annetaan yhteisesti toteuttavaksi erilaisia opintojaksoihin sijoittuvia tehtäviä, joita ryhmä yhteistoiminnallisesti edistää heti koulutuksen alkamisesta lähtien. Kotiryhmä-pilotti osoitti, että pienryhmä voi tarjota opintojen käynnistämiseen turvallisen pienyhteisön laajemman vuosikurssin sisällä. Opiskelijat kokivat ryhmän edistävän opintojen suorittamista, mutta ryhmässä opittiin samalla myös työelämässä tarpeellisia vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja. (Penttinen 2011.)

Vertaistukea vahvistavaa ryhmäohjausta voitaisiin hyödyntää huomattavasti enemmän korkeakouluopiskelijoiden ohjauksessa. Ryhmäohjaus edellyttää kuitenkin erityistä opiskelijalähtöistä vuorovaikutteista pedagogiikkaa sekä toiminnan strukturointia ryhmän tavoitteiden mukaisesti. Onnistuneessa ryhmässä opiskelija kokee, että hänen asioistaan ollaan kiinnostuneita, hänen kokemuksensa ovat arvokkaita. Ryhmässä voi myös puhua tunteista, jaksamisesta ja muista opiskelui-

hin vaikuttavista asioista - jotka joskus voivat olla avainasemassa opintojen edistymisen kannalta sisältöjen opiskelun sijaan. Hyvässä ryhmässä myös jaetaan tietoa ja osaamista muille. Ohjaajalta tällainen ryhmäohjaus vaatii kykyä kannustaa ja motivoida yksilöitä, mutta myös ohjata ryhmän vuorovaikutusta. (Penttinen & Plihtari 2011.)

Vertaistutorointia tulee kehittää yhteistyössä opetus- ja ohjaushenkilöstön kanssa

Alkuvaiheen opinnoissa yksi kehittämiskohde oli opiskelijoiden vertaistutorointi, joka ohjauksen muotona tavoittaa kaikkein kattavimmin opintojaan aloittavat uudet opiskelijat. Tästä huolimatta vertaistutorointi näyttäisi olevan marginaalissa korkeakoulujen ohjausjärjestelmässä eikä sitä ole välttämättä osattu hyödyntää riittävästi. 2010-vuonna tutkitut 784 ammattikorkeakoulu- ja yliopistotutoria käyttävät paljon erilaisia ryhmätoimintamenetelmiä työssään. He haluaisivat lisää niihin liittyvää koulutusta ja hyötyisivät paremmista ryhmäohjaustaidoista, joiden avulla he voisivat vahvistaa opiskelijoiden kiinnittymistä opiskelijayhteisöön ja siten sitoutumista opintoihin. Vertaistuki ei synny myöskään opiskelijavetoisissa ryhmissä automaattisesti.

Tutkimusta tehtäessä opiskelijatutoreiden yhteistyötahoina toimivat pääasiassa muut opiskelijatutorit tai opiskelijat. Yhteistyötä kuitenkin tarvitaan erityisesti henkilöstön kanssa, sillä tutorit tarvitsevat ohjauksellista tukea. He itse toivovat parempaa yhteistyötä erityisesti omissa lähiympäristöissä

(laitos, yksikkö) työskentelevän henkilöstön kanssa sekä keskinäisten roolien ja vastuiden selkiyttämistä. Opiskelijatutoreiden kiinteämpi yhteistyö henkilöstön tarjoaman ohjauksen kanssa voidaan nähdä myös resurssikysymyksenä. (Skaniakos, Penttinen & Lairio 2011.)

Opinnäytteiden valmistumista voidaan tukea ohjatuilla vertaisryhmillä

Eri yliopistojen valmistumisen tukemisen piloiteissa kehitettiin ryhmäohjausmenetelmiä opinnyteprosessin ohjaamiseen (ks. Jääskelä & Nissilä 2011). Näiden ryhmien osallistujat olivat opiskelijoita, joiden opinnot olivat olleet tauolla tai muuten viivästyneet. Opinnot keskeytyvät usein opinnäytetyövaiheeseen, jolloin opiskelu on melko yksinäistä. Ohjattu vertaisryhmä tarjoaa opiskeluun liittyviä sosiaalisia suhteita sekä rakenteen ja rytmin graduprosessille. Toimivaksi käytänteeksi ryhmissä osoittautui graduun liittyvien tekstien säännöllinen tuottaminen tapaamisiin. Oleellista opinnäyteryhmän toiminnassa onkin riittävä määrä kokoontumisia (vähintään kuukausittain koko graduprosessin ajan) sekä mahdollisuus keskustella keskeneräisistä teksteistä ja opinnäytteen tekemiseen liittyvistä ajatuksista. Vertaisryhmä antaa ympärille ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneita yksittäisen opiskelijan gradusta ja sen valmistumisesta. Ryhmä asettaa myös opintojen etenemisen ongelmat oikeisiin mittasuhteisiin: en ole yksin hitaasti edenneen graduni kanssa. (Dahlström & Valkonen 2011.)

Nykyisten opinnäyteseminaarien luonnetta olisi hyvä kehittää enemmän prosessikirjoittamista tukevaksi: arviointipainotteisuudesta osallistujien väliseen, ideoivaan keskusteluun. *Opintojen pysähtymistä opinnäytetyövaiheeseen voitaisiin ehkäistä vähentämällä opintojen loppuvaiheen yksinäisyyttä: myös sinne tarvitaan vertaistuen mahdollistavia ryhmiä, joita on tähän saakka hyödynnetty enemmän opintojen alkuvaiheessa.* Viivästyneiden opinnäytteiden taustalla opiskelijan ajasta kilpailevat monien muiden elämänalueiden vaatimukset. Ohjatut vertaisryhmät tukevat opinäytteen kirjoittamista ja antavat opiskelijalle kokemuksen, että korkeakoulussa ollaan kiinnostuneita myös hänen loppuvaiheen opintojensa etenemisestä ja tutkintonsa valmistumisesta.

Myös ohjaajat tarvitsevat vertaistukea pedagogiseen kehittämiseen ja työssä jaksamiseen

Ohjaajien vertaisryhmä muodostaa aikuisen oppimista edistävän ja tärkeän koulutusta kehittävän, sekä samaan aikaan ohjaajien oman kasvun ja jaksamisen mahdollistavan yhteisön. Tarkasteltaessa säännöllisesti toimivaa ohjaajien vertaisryhmää todettiin, että se auttaa heitä kasvamaan ja laajentamaan ohjaajuuttaan tutkimalla ohjaajuuden ilmiöitä ja saamalla ryhmästä konkreettisia ohjeita ja neuvoja omia ohjaustilanteita varten (Pirainen & Skaniakos 2011). Ryhmän toimintaedellytyksinä olivat säännöllinen tapaamisrakenne eli luotu aika ja paikka, joka tuo ohjaajat yhteen. Samalla ohjaaji-

en vertaisryhmässä oleminen edisti ohjaajia jaksamaan antamalla heille mahdollisuuden olla ryhmän täysivaltainen ja arvostettu jäsen. Ohjaajien ryhmä oli hyvä itsereflektion paikka, joka antoi voimia muuhunkin työhön. Siten ryhmä toimi työyhteisön tavoin tuottaen toisilleen aitoja kysymyksiä, joiden ryhmän jäsenet kokivat edistävän työssä oppimista ja osaamista.

Ryhmän yhteistoiminnallinen, jakamiseen pyrkivä toimintatapa mahdollisti omien asenteiden, näkökulmien ja tiedon reflektoinnin sekä oman ohjaajuuden tutkimisen. Ohjaajat myös yhdessä laajensivat omaa tietämystään ohjaamisesta ja oppimisesta. He kehittivät myös ohjauksen laatua ottaen vastuuta koko koulutuksen kehittämisestä. Ohjaajien sitoutuminen koulutukseen kiinnitti heidät kumppaneina yhdessä kehittämään hyvänä pitämäänsä koulutusmuotoa. Sen jäsenet halusivat sekä oppia ja kehittää omaa ohjaajuuttaan opiskelijoiden parhaaksi että samalla sitoutua koko koulutuksen kehittämiseen.

Ryhmän kannalta keskeistä on jäsenten keskinäinen yhteistoiminta ja toistensa kunnioittaminen. Siten pienryhmää ei voi ohjeistaa pelkästään rakenteellisin ratkaisuin, vaan sen toiminta syntyy läsnä olevien ryhmän jäsenten vuorovaikutuksesta. Jos halutaan tukea opiskelijoiden koulutusta, opetusta ja ohjausta, on huolehdittava siitä, että opetus- ja ohjaushenkilökunnalle tarjotaan (vertais)tukea.

Opinnot etenevät opiskelijoiden omassa tavoitetahdissa huolimatta yhteiskunnan odotuksista tai mutkista opintopolulla

Eila Pajarre, Tampereen teknillinen yliopisto, Teollisuustalouden laitos

Piia Asunmaa ja Heli Lukkari, Tampereen teknillinen yliopisto, Opiskelijapalvelut

Opinnot eivät kärsi varusmiespalveluksesta

Tampereen teknillisessä yliopistossa tavoitteena on ollut kehittää ohjauspalveluita niin, että sekä tuon jälkeen palaavat että työelämässä olevat opiskelijat tavoitetaan paremmin. Opiskeluaikaan sisältyy usein eripituisia poissaoloja: varusmiespalvelus, ulkomaanvaihto ja vanhempainvapaat aiheuttavat katkoksen, jonka jälkeen paluu opiskelemaan saattaa olla vaikeaa. Tampereen teknillisen yliopiston opiskelijoista yli puolet on vähintään yhden lukukauden poissa jonkin edellä mainitun syyn takia. Yhtä yleistä on opiskeluaikainen työsäkäynti.

Varusmiespalveluksen suorittaminen opiskeluaikana on yleistä, esimerkiksi Tampereen teknillisen yliopiston opiskelijoista joka toinen kirjautuu vähintään yhdeksi lukukaudeksi poissa olevaksi asevelvollisuuden suorittamisen takia. *Tyypillistä on, että opiskelija käy armeijan heti opiskelupaikan saatuaan ja tauko opinnoissa kestää vuoden. Tämä ei kuitenkaan pitkällä aikavälillä tarkasteltuna vaikeuta opintojaksosta läpipääsyä eikä hidasta opintojen etenemistä poissaoloaikaa enempää.* Poissaolojen vaikutusta opintojen etenemiseen kartoitettiin opiskelijarekisteriin perustuneessa selvityksessä, jossa tutkittiin yli kolmentuhannen vuosina 2005-2009 Tampereen teknillisessä yli-

opistossa opintonsa aloittaneen diplomi-insinööri- ja arkkitehtioiskelijan poissaoloja ja opintopistekertymiä neljän ensimmäisen opiskeluvuoden ajalta (Pajarre, Lukkari & Lahtinen 2010).

Varusmiespalveluksen opiskeluaikanaan suorittaneet nuoret pääsevät hyvin kiinni opintoihinsa palattuaan opiskelemaan. Asevelvollisuuden takia kahden ensimmäisen opiskeluvuotensa aikana vuoden poissaolleilla opiskelijoilla opinnot etenevät keskimäärin hyvin paluun jälkeen. Opiskelijoilla, jotka olivat poissa yliopistosta vain puoli vuotta tai jotka olivat pois asevelvollisuuden takia myöhemmin kuin kahden ensimmäisen opiskeluvuoden aikana, pitkän aikavälin tarkastelussa opintopisteitä kertyi kuitenkin keskimääräistä vähemmän.

Syksyllä 2010 TTY:llä järjestetyssä Asevelvollisuus opintopolulla -seminaarissa kävi ilmi, että lukioiden opinto-ohjaajilla on usein varsin heikot ja osin vanhentuneet tiedot varusmiespalveluksen suorittamisen mahdollisuuksista. Palvelukseen liittyvät valinnat tehdään kuitenkin pääsääntöisesti lukioaikana, joten olisi hyvin tärkeää lisätä lukion opinto-ohjaajien varusmiespalvelukseen liittyvää tietoutta, jotta he osaisivat ohjata myös tältä osin opiskelijoita opintojen ohjauksessa. Näin jokaisen opiskelijan kohdalla olisi mahdollista yksilöllisesti suunnitella, miten mahdollinen varusmies- tai siviili-

lipalvelus kannattaisi ajankohdaltaan sijoittaa, jotta se palvelisi parhaiten sekä opiskelijan, tulevan opiskelupaikan että puolustusvoimien tarpeita.

Opiskelijat ovat tyytyväisiä opiskelutahtiinsa, vaikka viivästyivät yhteiskunnan asettamista tavoiteajoista

Yliopisto-opintojen tavoitteellinen suorittamisaika on viisi vuotta. Keskimäärin valmistuminen vie kuitenkin kaksi vuotta kauemmin. Opiskelijat eivät välttämättä koe tätä ongelmaksi, sillä valtaosa arvioi opintojensa edenneen heidän itsensä haluamalla tavalla. *Opiskelijoiden omissa etenemisodotuksissa ja heidän käsityksissään yhteiskunnan odotuksista onkin huomattava ero.* Tampereen teknillisen yliopiston opiskelijakyselyn yli viidestä sadasta vastaajasta alle kolmasosa arveli opintojensa viivästyvän omiin tavoitteisiinsa nähden, mutta lähes kolme neljäsosaa koki viivästyvänsä suhteessa yhteiskunnan odotuksiin. (Pajarre, Asunmaa & Lukkari 2011.)

Jopa lähes kolmannes tavoitetahdissa tai jopa nopeammin opiskelleistakin olettaa viivästyvänsä yhteiskunnan asettamista tavoiteajoista. Pessimistinen asenne opintojen etenemiseen syntyy hyvin varhain: valtaosa ensimmäisen vuoden opiskelijoista olettaa, että eivät tule saavuttamaan valtakunnallisia tavoitteita. Opiskelijoiden motivaation kannalta tulisi miettiä, miten valmistumisaikatavoitteista kannattaa viestiä. Mikäli opiskelijat olettavat jo opinnot aloittaessaan, etteivät kykene valmistumaan tavoiteajassa, se voi heikentää sekä

heidän motivaatiotaan että itsetuntoaan, mikä osaltaan voi itsessään johtaa opintojen viivästyminen.

Työssäkäynnistä on opinnoille sekä hyötyä että haittaa

Valtaosa opiskelijoista kokee, että työssäkäynti hidastaa opintojen etenemistä. Kuitenkin puolet opiskelijoista on sitä mieltä, että työssäkäynti myös edistää heidän opintojaan. Erityisesti työssäkäyntiä pitivät hyödyllisenä ne opiskelijat, jotka olivat käyneet oman opiskelualansa töissä. Opiskelijakyselyyn vastanneista Tampereen teknillisen yliopiston opiskelijoista yli puolet oli työskennellyt edellisen opiskeluvuoden aikana. Heistä joka toinen kävi opiskeluaalansa vastaavissa töissä. Tärkeimpänä syynä työssäkäyntiin vastaajat ilmoittivat taloudelliset syyt, mutta merkittävänä pidettiin myös työkokemuksen hankkimista sekä kontaktien saamista työelämään. (Pajarre, Asunmaa & Lukkari 2011.)

Valmistumisaikoja koskevassa keskustelussa tulisi huomioida, että vaikka opiskelijat valmistuisivatkin hieman myöhemmin, he eivät välttämättä siirry työmarkkinoille vasta valmistumisensa jälkeen, vaan ovat pääsääntöisesti työskennelleet jo aiemmin. Huomattavaa on, että he ovat valmistumisvaiheessa ammattitaitoisempia opiskeluaikaisen työssäkäynnin ansiosta ja kykenevät myös vastuullisempiin tehtäviin.

TTY:n opiskelijakyselystä kävi ilmi, että teekkarit eivät juurikaan kaivanneet ohjausta opiskelun ja opiskeluaikaisen työssäkäynnin yhdistämiseen. Sen sijaan nykyistä enemmän ohjausta kaivattiin erityisesti pää- ja sivuaineohjaukseen. Sekä pää- että sivuainemahdollisuuksia on suuressa osassa koulutusohjelmia lukuisia. Koska ainekokonaisuus-

det valitaan tyypillisesti jo suhteellisen varhaisessa vaiheessa opintoja, opiskelijat haluaisivat ohjausta siihen, millaiset pääaine-sivuaine yhdistelmät ovat työelämässä hyödyllisiä ja auttavat työllistymisessä. Siitä ei kuitenkaan ole olemassa tutkimustietoa, joten faktaperusteisen ohjauksen antaminen on toistaiseksi hyvin vaikeaa.

Internetin ja sosiaalisen median käytön yleistyessä ohjaus tulee mitoittaa yksilöllisten tarpeiden mukaan

Jaana Kettunen ja Raimo Vuorinen

Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos

Erot opiskelijoiden tiedollisissa ja taidollisissa valmiuksissa ovat kasvaneet

Yleisenä tutkimustuloksena voidaan sanoa, että ohjaajat ovat motivoituneita käyttämään internetiä työssään. Sitä käytetään yhä melko perinteisesti eli pääsääntöisesti tietojen etsimiseen, yhteydenpitoon sekä materiaalien jakamiseen - vähemmän yhteisölliseen tuottamiseen tai reaaliaikaiseen viestintään. Internet on korvannut painetut esitteet ohjaajien arjen tietolähteenä. Ohjaajilla on käytössään aikaisempaa enemmän palveluja ja sovelluksia, mutta hajanaiset palvelut ja ylitseutuava tiedon määrä on nyt myös aiempaa suurempi haaste.

Tämän päivän teknologisessa ympäristössä monipuoliset tiedonhankinta- ja tiedonhallintataidot ovat avain informaation käytössä. Ohjaajat haavoittuvat, että osa opiskelijoista pärjää, eli saa ja

löytää itsenäisesti tarvitsemansa ohjauksellisen tiedon mm. verkkopalveluista sekä läheisiltään eivätkä koe tarvitsevansa ohjaajan tukea. Toisaalta toisessa äärireunassa on yhä kasvavampi määrä niitä, jotka kaipaavat henkilökohtaista tai ryhmäohjausta niin päätöksenteon kuin tiedonhankinnan ja lähdekritiikin tueksi. Ohjaajan rooli korostuu, mitä enemmän asiakkaalla on käytettävään vaihtoehtoisia tietolähteitä tai ohjelmasovelluksia. *Erot opiskelijoiden tiedollisissa ja taidollisissa valmiuksissa ovat kasvaneet ja ohjaajat näkevätkin entistä selvemmin tarvetta mitoittaa tarjottu ohjaus sekä ohjauksessa käytettävät työmuodot osoitettuun tai yhdessä arvioituun tarpeeseen tai kysyntään.*

Opiskelijoiden lisääntynyt internetin ja sosiaalisen median käyttö haastaa ohjaajat pohtimaan, kuinka hyödyntää näitä uusia viestinnän kanavia. Ohjaajat kuvaavat lisääntyntä painetta entistä

tehokkaampaan internetin hyödyntämiseen myös muutoin työssään. He eivät kuitenkaan kuvaa yksiselitteisesti sitä, mistä tai kenen taholta tämä paine tulee.

Modernin teknologian käyttötaidot tulisi integroida kiinteäksi osaksi ohjaajien koulutusta

Sosiaalisen median käyttö ohjauksessa on vielä varsin vähäistä. Ohjaajat tunnistavat sosiaalisen median käytössä enemmän mahdollisuuksia kuin uhkia, mutta ovat epävarmoja moninaisten sovellusten käytöstä sekä niiden mahdollisuuksista ohjauksen tavoitteiden kannalta. Positiivisina puolina sosiaalisen median käytössä nähdään vertaistuen mahdollisuudet sekä se, että parhaimmillaan sosiaalinen media tuo virkamiestä lähemmäksi ihmistä. Myös yhteisöllinen sisällöntuotanto nähdään kiinnostavana mahdollisuutena. Haasteina koetaan verkossa kulovalkean lailla leviävät kansankäsitykset ja se, kuinka niihin pitäisi suhtautua.

Työroolin ja henkilökohtaisen roolin sekoittuminen ja ajankäyttö nostavat esiin työn ja tehtävien organisointiin liittyviä kysymyksiä. Työminän ja yksityisen minän erottaminen verkossa tuntui monista tutkimukseen osallistuneista ohjaajista tarpeelliselta. Ohjaajat kokivat, että työ on hiipinyt jo osaksi vapaa-aikaa muun muassa sähköpostin kautta ja sosiaalisen median käytön arvellaan olevan aikaa vievää toimintaa, joka tuo tullessaan saavutettavissa olemisen vaateen eli 24/7, kuten he asiaa kuvasivat.

Uusien teknologioiden mahdollisuuksia, kuten reaaliaikaista viestintää tai verkkovideoteknologiaa, ei ohjauksessa juurikaan hyödynnetä. Tutkimuksessa kävi ilmi, että opiskelijoiden ohjausta tehdään pääasiassa kasvokkaisissa tapaamisissa sekä jonkin verran sähköpostitse. Sähköpostin ja sosiaalisen yhteisöllisen median käytön keskiössä on usein myös kirjallinen vuorovaikutus. Haastatteluihin osallistuneet ohjaajat kokivat kirjoittamalla tapahtuvan ohjaamisen haastavana. He ilmaisivat kirjoittamalla tapahtuvan ”ohjauskeskustelun” riskeinä muun muassa sen, että on vaarana että tekstin lukija tulkitsee sanomaa väärin. Omien kirjallisten taitojen, muun muassa sen että osaisi vastata asiakkaan kielellä, suhteen ollaan epävarmoja. Kirjallinen vuorovaikutus koetaan myös hitaana. Ohjaajat kokevat olevansa parhaimmillaan kasvokkaisissa vuorovaikutustilanteissa ja tunnistavat kynnyksen kirjoittamisen suhteen. Toisaalta ohjaajat näkevät ohjauksen kirjallisessa muodossa myös mahdollisuuksia. Ohjaus dokumentoituu ja antaa tätä kautta myös mahdollisuuden arvioida omaa toimintaa.

Ohjaajat eivät osaisi enää kuvitella työtään ilman internetiä ja sen mahdollisuuksia. Uuden teknologian ja sen mukanaan tuomien mahdollisuuksien käyttöönottoon ohjaajat kaipaavat aikaa sekä ammatillisia verkostoja, joissa kokemuksia olisi mahdollista jakaa ja kehittää yhdessä. Internetin sekä sosiaalisen median käytön tulisivin olla entistä tiiviimpi osa tämän päivän ohjaajien koulutusta. Tieto- ja viestintäteknologian ja sosiaalisen median ollessa integroitu osa ohjaajien koulutusta syntyy

käyttökokemusta, joka reflektoinnin kautta muuntuu omaksi käyttötaidoksi. Tälle käyttötaidolle on tulevaisuudessa yhä laajempaa kysyntää, sillä

opiskelijat käyttävät internetiä ja sosiaalista mediaa yhä enenevässä määrin olivatpa ohjaajat siellä tai eivät.

Opiskelijan työelämäorientaatiota voidaan vahvistaa opinnoissa kokonaisvaltaisesti ohjauksella ja pedagogisilla ratkaisuilla

*Leena Penttinen, Terhi Skaniakos ja Marjatta Lairio
Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Opiskelijan työelämäorientaatio rakentuu työelämä tietojen ja -taitojen lisäksi yksilöllisestä työelämäsuhteesta sekä työllistymisvalmiuksista

Nykyiset korkeakouluopiskelijat pohtivat opintojen alusta saakka erilaisia työelämään ja työllistymiseen liittyviä tulevaisuus kysymyksiä. Mielekkään opintopolun luomiseksi koulutuksen tulisi mahdollistaa näiden kysymysten käsittely ja vastausten etsiminen opintojen aikana. Opiskelijan työelämävalmiuksien laaja-alaista tukemista voidaan tarkastella työelämäorientaation käsitteen avulla. *Työelämäorientaatio tulisi nähdä kokonaisvaltaisena ja tavoitteellisena yksilöllisen opiskelu- ja työuran rakentamisen elementtinä.* Sen avulla voidaan opiskelijalähtöisesti jäsentää työelämävalmiuksia koskevaa ohjauksellista ajattelua sekä koulutuksen aikaista työllistyvyyden edistämistä korkeakoulutuksessa. (Skaniakos & Penttinen, käsitkirjoitus.)

Koulutuksen tärkeimmäksi anniksi ajatellaan yleisesti erilaisten *työelämä tietojen ja -taitojen*

oppiminen, mikä viittaa koulutuksen antamaan osaamiseen ja asiantuntijuuteen. Tärkeitä työelämävalmiuksia ovat niin alaspesifit kuin yleisemmät työelämä tiedot ja -taidot. Työelämäorientaatioon sisältyy myös *yksilöllisen työelämäsuhteen* jäsentäminen. Työelämäsuhde perustuu yksilöllisiin käsityksiin ja kokemuksiin työstä ja työelämästä, työmarkkinoista ja ammateista. Yksilölliset käsitykset siitä, mitä ja millaista työ on, voivat vaihdella ja vastaavasti on erilaisia henkilökohtaisia arvostuksia siitä, minkälaista on ”hyvä” tai mielekäs työ - tai mikä on työn merkitys itselle omassa elämäkokonaisuudessa.

Kolmanneksi työelämäorientaatioon kuuluvat työllistymisvalmiudet, joiden perustana on tieto ja käsitykset työllistymisestä ja työelämän eri sektoreista sekä kyky nähdä omia mahdollisuuksia työmarkkinoilla: kuinka voi työllistyä ja päästä haluamalleen alalle. Tähän liittyy taito tunnistaa omaa osaamistaan ja asiantuntijuuttaan vastaavat työtehtävät. Työllistymisvalmiudet ovat siten laajempia valmiuksia kuin vain cv:n tai työhakemuksen tekemisen taidot.

Työelämäorientaation tukemisessa voidaan hyödyntää opetuksen ja ohjauksen lisäksi opiskelijan työelämä- ja vapaa-ajan kokemuksia

Korkeakouluopinnoissa on monia paikkoja ja mahdollisuuksia tukea opiskelijoiden työelämäorientaatiota. Pedagogisen työelämähorisontin mallissa tarkastellaan koulutuksen mahdollisuuksia vahvistaa opiskelijan työelämäorientaatiota (kuvio 1, ks. myös Penttinen, Skaniakos, Lairio & Ukkonen 2011). Asiantuntijaksi kasvaminen ja laajempi työelämänäkökulma tulisi rakentaa osaksi koko opintopolun kestävää ohjausta ja hops-prosessia. Ohjauksen ja opetuksen näkökulmasta on olennaista pohtia, miten pedagogisesti voidaan luoda ja mahdollistaa sellaisia oppimisen paikkoja, jotka vahvistavat työelämäorientaatiota.

Pedagogisia ratkaisuja tulee tarkastella kokonaisuutena, jossa pedagogiikalla, uraohjauksella, työharjoittelulla tai opiskelijoiden keskinäisellä vertaistuellalla voidaan kullakin osaltaan tukea opiskelijaa. Ohjauksessa ja opetuksessa opiskelijalle voidaan avata uusia tapoja nähdä ammatillisen tulevaisuutensa mahdollisuuksia sekä jäsentää työelämäsuhdettaan ja omaa asiantuntijuuttaan. Olennaista on, että ratkaisut tukevat opiskelijan aktiivista osallistumista ja henkilökohtaista kehittymistä. *Opiskelija tarvitsee paikkoja, joissa hän voi tietoisesti pohtia omia kiinnostuksen kohteitaan, osaamistaan ja sen kehittymistä sekä tarpeitaan.* Tällainen tutkiva asenne itsessään voidaan nähdä työelämässä tarvittavana taitona ja valmiutena, jota voidaan jo opintojen aikana kehittää.

Kuvio 1. Pedagoginen työelämähorisontti

Pedagoginen työelämähorisontti kuvaa opintojen aikaisia mahdollisuuksia tukea uratietoista tutkinto-opiskelua. Työelämäorientaation rakentuminen ja asiantuntijuuden kehittyminen tulisi nähdä kokonaisvaltaisesti osana koko opintopolkua. Tarvitaan pedagogisia ratkaisuja, jotka tukevat opiskelijan tietoista työelämäorientaation rakentamista. Kytkeä opintojen kokonaissuunnitteluun tulisi tapahtua opiskeluprosessin alusta alkaen. Tämä mahdollistuu esimerkiksi sisällyttämällä työelämäorientaatio rakenteellisesti jo olemassa oleviin, henkilökohtaisiin hops-prosesseihin, ja ottamalla se huomioon myös muussa opetuksessa ja ohjauksessa. Näissä voidaan huomioida myös se, että korkeakouluopiskelun aikana hankitaan työelämävalmiuksia myös työkokemuksen ja vapaa-ajan toiminnan kautta.

Työelämäorientaatiota tulee tarkastella myös opintojen kokonaisuuden tasolla, jotta voidaan varmistaa, että työelämäsuhte, työelämä tiedot ja -taidot sekä työllistymisvalmiudet tulevat huomioituiksi opinnoissa. Työelämäorientaation tukeminen ei voi olla vain yksittäisten henkilöiden vastuulla. Koko henkilöstön on mahdollista omalta osaltaan toteuttaa pedagogisia ratkaisuja, jotka edistävät opiskelijan tulevaisuuskysymyksiin vastaamista ja asiantuntijaksi kasvamista. Näin ollen henkilöstön aktiivinen ja tiedostava rooli on keskeisessä asemassa. Kyseessä on yhteisöllinen projekti, johon koko henkilökunnan tulisi osallistua omassa työssään.

Pedagogiikan avulla voidaan tukea oivaltamaan yliopistossa opitun käyttökelpoisuus työelämässä

Anne Virtanen

Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos

Yliopistossa opitaan monipuolisesti työelämätaitoja

Yliopistossa opitaan monipuolisesti erilaisia työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja (Virtanen & Tynjälä 2009; Virtanen & Tynjälä 2010). Tulos kuulostaa lupaavalta, sillä aiemmissa tutkimuksissa vastavalmistuneet eivät ole kokeneet yliopisto-opiskelun antamien valmiuksien vastanneen työn vaatimuksia (mm. Korhonen & Sainio 2006).

Eniten yliopisto-opiskelijat kokevat oppivansa tiedonhankinnan ja -analysoinnin taitoja sekä itsestä työskentelyä, joita voinee pitää yliopiston perinteisesti tuottamana osaamisena. Myös yhteistyö- ja viestintätaitoja, oman alan perustaitoja, oman työn arviointia sekä luovuutta opitaan kohdallisesti yliopisto-opintojen aikana. Kaikki koulutuksen aikana opitut taidot eivät kuitenkaan ole luonteeltaan positiivisia, sillä yliopisto-opiskelijat

arvioivat oppineensa myös jonkin verran alansa haittapuolia. Tämä ei välttämättä ole huono asia, sillä alan haittapuolien hahmottaminen voi antaa opiskelijalle realistisemman kuvan alasta ja tulevasta työtehtävistä.

Tietojen ja taitojen oppiminen painottuu eri tavoin opintojen eri vaiheissa (Virtanen & Tynjälä 2009). Esimerkiksi tiedonhankinnan ja -analysoinnin taitoja opitaan eniten kolmantena vuonna, jolloin useimmiten suoritetaan alempaan korkeakoulututkintoon liittyvä opinnäytetyö. Toisena opintovuonna opitaan etenkin yhteistyö- ja viestintätaitoja, kun taas opintojen loppupuolella painottuu itsenäisen työskentelyn, oman työn arvioinnin ja luovuuden oppiminen. Tietojen ja taitojen oppiminen näyttää noudattavan nykyisiä tutkintorakenteita, joissa opintojen ensimmäisinä vuosina opiskellaan enemmänkin yhdessä muiden kanssa, kun taas opintojen loppupuolta leimaa yksin puurtaminen.

Yliopisto-opintoihin kuuluvat harjoittelut vastavasti harjaannuttavat opiskelijoiden työelämätaidoista yhteistyö- ja viestintätaitoja, oman alan perustaitoja, oman työn arviointitaitoa ja luovuutta, samoin alan haittapuolet selkiytyvät opiskelijoille harjoittelujen aikana (Virtanen & Penttilä 2011). Harjoittelujen aikaista työelämätaidojen oppimista tarkastelleessa tutkimuksessa havaittiin myös, että yliopisto-opiskelijat oppivat kohtalaisesti yliopistokontekstissakin (koulun penkillä istuen) samoja taitoja kuin harjoitteluissa (Virtanen & Penttilä 2011). Havainto vahvistaa näkemystä siitä, että koulun penkillä istuenkin voi oppia monipuolisesti erilaisia työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja.

Positiivisista tuloksista huolimatta tilanne ei ole näin yksinkertainen. *Opiskelijat eivät nimittäin tunnista oppimiensa työelämätaidojen käyttökelpoisuutta, sillä ne näyttävät jäävän heidän näkökulmastaan liian yleiselle tasolle. Asiaa havainnollistetaan seuraavassa.*

Yliopisto-opiskelija ei miellä työelämätaitoja käytännössä hyödynnettävänä osaamisena

Ilman käytännön kytköstä työelämätaidot eivät näytä konkretisoituvan yliopisto-opiskelijoille käytännössä hyödynnettävänä osaamisena. Tämä tuli esille yliopisto-opiskelijoiden harjoitteluihin kohdistuneessa tutkimuksessa, jossa opiskelijoita pyydettiin harjoittelun jälkeen arvioimaan yliopistokoulutustaan (Virtanen & Penttilä 2011).

Tutkimuksessa havaittiin, että vasta käytännössä hankitun kokemuksen jälkeen opiskelijat näkevät yliopistokoulutuksessa tilanteita, joissa voisi oppia työelämässä tarvittavaa osaamista (ks. myös Penttilä 2010). Kun opiskelijat mainitsevat tällaisina paikkoina esimerkiksi ryhmätyöskentelyä sisältäneet opetustilanteet, alkavat yliopisto-opiskelijoiden työelämätaidojen oppimisen tulokset hahmottua eri tavalla. Näyttää siis siltä, *ettei opiskelija miellä oppimukseen arvioimia työelämätaitoja konkreettisenä osaamisena, sillä niistä puuttuu käytännön kyllästävä sävy* (ks. myös Virtanen & Penttilä 2011). Jotta työelämätaidot konkretisoituivat opiskelijalle käytännössä hyödynnettävänä osaamisena, olisi niitä jo opintojen aikana linkitettävä nykyistä paremmin käytäntöön.

Työelämätaitojen konkretisoitumisen paikkoja yliopistokoulutuksessa

Ohjauksen keinoin voitaisiin auttaa yliopisto-opiskelijoita oivaltamaan oppimiensa työelämätaitojen käyttökelpoisuus. Työelämätaitojen opettaminen – niiden tarpeellisuuden osoittaminen ja tunnistamiseen ohjaaminen – voitaisiin kytkeä esimerkiksi osaksi akateemisen asiantuntijuuden kasvua. Työelämätaitojen linkittäminen osaksi asiantuntijaksi kehittymistä voisi myös olla konkretisoinnissa muutoin melko näkymätöntä ja sen vuoksi melko epä määräiseltä tuntuva kasvuprosessia. Kasvu akateemiseen asiantuntijuuteen voitaisiin vastaavasti ottaa päämääräksi henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (hops) laatimiselle ja ohjaamiselle. Tällöin siitä olisi mahdollista tulla pysyvä käytäntö.

Myös yliopisto-opetuksessa voitaisiin hyvinkin pienellä panostuksella ohjata opiskelijoita tunnistamaan työelämätaitojen oppimisensa sekä konkretisoidaan niiden käyttöpaikkoja työelämässä (ks. myös Penttilä & Virtanen 2011; Virtanen 2011b; Virtanen & Penttilä 2011). Esimerkiksi yliopistokurssin päätteeksi voitaisiin yhdessä pohtia, mitä kurssilla opittiin sisällöllisesti, mutta mahdollisesti myös erilaisia työskentelymuotoja käytettäessä (näkyväksi tekemisen pedagogiikka). Opetuksessa olisi myös hyvä osoittaa, missä työelämän tilanteissa läpikäytäviä asioita voidaan hyödyntää (opetuksen käytännöllistäminen). Yhtä tärkeää olisi osoittaa, miten opetuksessa käytyt asiat liittyvät tutkinnon muihin opintojaksoihin, opin-

tokokonaisuuksiin jne. Tämä auttaisi opiskelijaa hahmottamaan alaansa kokonaisuutena ja voisi olla poistamassa tunnetta opintojen sirpalemaisuudesta.

Pientenkin pedagogisten toimien avulla - näkyväksi tekemisen pedagogiikan, opetuksen käytännöllistämisen ja muihin opintoihin linkittämisen - opiskelijat oppisivat itsekkin tunnistamaan oppimiensa tietojen ja taitojen käyttökelpoisuuden ja yhteydet isompiin kokonaisuuksiin. Tämä tosin vaatii opettajalta alan työelämän ja kentän tuntemusta sekä opiskelijoiden päämääränä olevan yliopistotutkinnon sisällöllistä tuntemusta.

Projektin aikana löytyi myös sellaisia yliopistossa toteutettavia opintojaksoja, joissa opiskelijat kokivat oppivansa runsaasti työelämässä hyödynnettävää osaamista. Havaintojen mukaan opiskelijat oppivatkin opintojaksoilla juuri omaan alaan ja konkreettiseen tekemiseen liittyviä taitoja (Virtanen & Tynjälä 2011a, b). Seuraavassa esitellään, miten tällaiset alakohtaisten työelämätaitojen oppimisen mahdollistavat yliopistokurssit pedagogisesti rakentuvat.

Työelämätaitojen opettamisessa integroivaisen pedagogiikan jalanjäljille

Opintojaksoja voisi luonnehtia *yhteisöllisiksi ja keskusteleviksi*. Niillä nimittäin käytetään opetuksen muotona ennemminkin keskustelua kuin esimerkiksi luennointia. Muutoinkin opintojaksoilla

korostui yhdessä muiden kanssa tekeminen ja vuorovaikutus. Opintojaksot vaativat jossakin määrin itsenäistä työskentelyä, mutta sen osuus ei ole kovin suuri. *Kynnys osallistua keskusteluun* koetaan opintojaksoilla matalaksi, mikä on osaltaan tuke-
massa keskustelemalla tapahtuvaa opetusta ja oppimista. Opettajat näkevät positiivisen ilmapiirin tärkeänä asiana opintojaksoillaan ja olivat tarvittaessa valmiita tekemään sen eteen töitä.

Teorian ja käytännön yhteys on opintojaksoilla läheinen. Tämä ilmenee opetuksessa esimerkiksi siten, että sekä opiskelijoiden että opettajien kokemuksia jaetaan ja hyödynnetään. Opettajat tuovat tunneilla käytävään keskusteluun mukaan myös autenttisia ongelmia työelämästä. Tämä on mahdollista ja luontevaa senkin vuoksi, että opettajilla on vahvat yhteydet työelämään. Opintojaksoilla kiinnitettiin huomiota myös *opiskelijoiden kriittisen näkemyksen kehittämiseen*, mikä tapahtui tekemällä erilaisia yhteenveto-, arviointi- ja palautetehtäviä.

Yhteistä opintojaksoille oli myöskin *pitkäjänteinen kehittäminen*. Vaikka opintojaksot olivatkin keskenään eri-ikäisiä (yksi oli toiminut jo pari vuosikymmentä, kaksi muuta olivat hieman nuorempia), oli niille yhteistä pitkäjänteinen kehitystyö. Opettajat keräsivät yhä kursseilta palautteita ja olivat valmiita kehittämään niitä edelleen.

Opintojaksoilla siis *toimitaan yhteisöllisesti teorian ja käytännön rajapinnalla ilmapiiriltään turvallisessa ympäristössä opiskelijoiden kriittistä*

näkemyistä kehittämisen (Virtanen & Tynjälä 2011b, ks. myös Virtanen & Tynjälä 2011a). Opintojaksojen pedagogisista piirteistä löytyy yhtäläisyyksiä viimeaikaisen oppimisen tutkimuksen tuottamien hyvien käytäntöjen ja mallien kanssa, joista yksi lupaavaksi käytännöksi osoittautunut on malli *integraatiivisesta pedagogiikasta* (mm. Tynjälä 2010). Se on teoreettinen hahmotelma optimaalisesta oppimisympäristöstä asiantuntijoiden oppimiselle ja kehittymiselle, ja se perustuukin asiantuntijuuden kehittymistä tarkastelemaan kirjallisuuteen. Oleelliseksi siinä nähdään oppimisen ympäristöjen suunnittelu siten, että asiantuntijuuden peruselementit (teoreettinen tai käsitteellinen tieto, käytännöllinen tai kokemuksellinen tieto ja toiminnan säätelyä koskeva tieto tai itsesäätelytieto) ovat jatkuvasti toisiinsa integroituneina. Opiskelijoiden työelämätaitojen oppimisen kannalta hyväksi osoittautuneilla opintojaksoilla nämä kolme elementtiä kietoutuukin vahvasti toisiinsa. Integraatiiviseen pedagogiikkaan tukeutuva yliopisto-opetus näyttääkin mahdollistavan opiskelijoiden työelämätaitojen oppimisen siten, että ne konkretisoituvat opiskelijoille alalla hyödynnettävinä taitoina.

Tieteellinen ajattelu luo perustan akateemisen koulutuksen tuottamille työelämävalmiuksille

Eeva Kallio ja Hanna-Maija Liitos

Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos

Geneeristen taitojen käsite olisi määriteltävä tarkemmin

Viime aikoina on käyty paljon keskustelua korkeakoulutuksen tuottamista yleisistä työelämävalmiuksista eli ns. geneerisistä taidoista. Tähän keskusteluun tutkimusanalyysi tuo seuraavia näkökulmia. Ensiksikin sen, että geneeristen taitojen ja yliopistokoulutuksen osa-alueiden kesken on tiettyä samankaltaisuutta, mutta tätä ilmiötä ei vielä osata käsitteellistää tarpeeksi selkeästi. Tieteellisen ajattelun opettamisen - kriittisen ja itsenäisen ajattelun - katsotaan olevan yliopistojen perustehtävä. Tieteellistä ajattelua voidaan ilmiönä lähestyä hyvin monelta eri näkökannalta, ja valittavana on lukuisia eri malleja, joilla sitä voidaan hahmottaa tutkimuksessa ja käytännön kehittämistyössä. Ei ole olemassa yhtä ainoaa oikeaa tapaa käsitellä tieteellistä ajattelua, mutta ei ole olemassa myöskään kattavaa määritelmää geneerisistä valmiuksista. Keskeinen kysymys on se, millä tavoilla tieteellinen, kriittinen ajattelu on rinnastettavissa työelämässä tarvittaviin valmiuksiin ja tarkoitetaanko näillä samaa ilmiötä. Toisaalta hanke osoitti sen, että ainakin osittaisesti ilmiöt ovat hyvin läheisesti tekemisissä toistensa kanssa, lähinnä ajattelunvalmiuksen oppimisen näkökannalta.

Koulutuksen näkökulmasta keskeinen kysymys on se, miten yliopisto-opintojen työelämävalmiudet heijastuivat opiskelijoiden käsityksissä. Kirjallisuudesta voi löytää useita kymmeniä geneeristen taitojen määrittelytapoja, mikä tuli myös esille valittaessa projektissa toteutetun tutkimuksen lähestymistapoja. Yliopistokoulutuksen yhtenä tavoitteena pidetään tieteellisen ajattelun oppimista, joka eräältä osaltaan sisältää aina kriittisen ajattelun ja kyvyn perustella omia näkökulmiaan. Myös geneerisiin taitoihin sisällytetään vastaavasti kriittinen ajattelu ja kompleksien ongelmien ratkaisukyky. Kompleksin ajattelun tutkimus on sinällään vilkkaan keskustelun aihe esimerkiksi aikuisuuden kehityspsykologiassa. Sen nähdään tulevan esille esimerkiksi työelämän kompleksisuuden kasvamisen myötä, ja sen oletetaan olevan tärkeä, yleinen kansalaistaito.

Tieteellisellä ajattelulla ja geneerisillä valmiuksilla on siten ainakin näennäisesti samankaltaisia piirteitä ja ne määritellään osittain samanlaisilla käsitteillä. Kirjallisuuteen tutustumisen kuitenkin osoittaa sen, että näiden kahden käsitteen välistä eroa tai samankaltaisuutta (tai päällekkäisyyttä) ei ole analysoitu tarkemmin. Eräänä johtopäätöksistä onkin, että tulevaisuudessa näitä kahta ilmiötä tulisi tutkia enemmän.

Tieteellinen ajattelu on merkittävä osa asiantuntijaksi kehittymistä

Yliopisto-opintojen alkuvaiheessa opiskelijoille kehittyvät tieteellisen ajattelun perusvalmiudet. Tutkimuksissa tieteellinen ajattelu määriteltiin useamman mallin kautta, esimerkiksi kyky ymmärtää erilaisia näkökulmia on perustava tieteellisen ajattelun kyky. Tällä tarkoitetaan sitä, että opiskelijat oppivat kyvyn ymmärtää ilmiöt tulkinnallisesti monimuotoisina, kukin ilmiö voidaan havaita ja tulkita erilaisista viitekehyksistä käsin. Tällainen moninäkökulmaisuus kuitenkin edellyttää tietysti perehtymistä opiskeltaviin asioihin sekä perustavan tietovarannon hankkimista. Opintojen edetessä tulee kuitenkin esille myös oman näkökulman muodostaminen ja tiedon soveltaminen käytännön tilanteisiin. Pelkkä moninäkökulmaisuus ei riitä: tarvitaan itsenäistä tiedonmuodostusta, arviointikykyä ja soveltamistaitoa.

Opiskelijat kokevat oppineensa yliopisto-opintojensa aikana monia eri taitoja, joita voidaan pitää myös ns. asiantuntijatiedon oppimisena. Tämä on eräs perusehto myöhemmälle syvälliselle käytännön työssä tapahtuvalle oppimiselle. Voidaan kuitenkin kysyä, onko yliopistokoulutuksessa mahdollista tarjota sellaista opetusta, joka mahdollistaisi aitojen työelämävalmiuksien oppimisen. *Opitaanko työelämätaidot vasta käytännön työelämässä, ei akateemisessa yhteisössä? Antaako yliopistokoulutus ainoastaan perustavat kriittisen ajattelun valmiudet ja valmiuden ymmärtää todellisuuden kompleksisuus – mutta tulevatko varsinaiset asiantuntijavalmiudet käytännön oppimisen myötä?* Asiantuntijuuden tiettyjä ehtoja ja edellytyksiä voidaan opettaa jo yliopistossa, mutta työelämässä syntyvä käytännön kokemus on ilmeisesti se syvin taso, jossa teoreettinen ja käytännöllinen tieto integroidaan.

Korkeakoulut ovat omaksuneet rakenteellisilta ja pedagogisilta lähtökohdiltaan erilaisia malleja työelämysuhteiden ja opiskelijoiden työelämätaitojen kehittämiseen

Seija Nykänen ja Päivi Tynjälä

Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos

Korkeakouluopiskelijoiden työelämätaitojen kehittämiseen liittyy olennaisesti kysymys siitä, min-käläisiä malleja korkeakoulut ovat omaksuneet työelämätaitojen kehittämiseksi. Näiden mallien selvittämiseksi haastattelimme korkeakoulujen johtamis-, kehittämis- ja opetustehtävissä toimivia henkilöitä kahdesta yliopistosta ja yhdestä

ammattikorkeakoulusta. Työelämätaitojen kehittämisessä voitiin erottaa kolme erilaista mallia: 1) *spesialistimalli*, 2) *integratiivinen malli* ja 3) *verkostoituneen kulttuurin malli* (taulukko 1). Mallit eroavat toisistaan rakenteellisilta ja pedagogisilta lähtökohdiltaan sekä opetuksen, ohjauksen, oppimisen ja opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemi-

Taulukko 1. Työelämätaitojen kehittämisen mallit

Ulottuvuudet	Dimensiot	Spesialistimalli	Integratiivinen malli	Verkostoituneen kulttuurin malli
Rakenteet	<i>Koulutuksen ja työelämän yhteys</i>	Keskitetty spesialisteille	Huolehditaan yhdessä	Upotettu rakenteisiin, perustehtävän määrittelyyn ja opetussuunnitelmaan
	<i>Verkostoituminen</i>	Ohutta koulutuksen ja työelämän välillä	Perustuvat henkilösuhteille	Laajat instituutioiden henkilöstöjen ja opiskelijoiden väliset verkostot
	<i>Johtaminen</i>	Opetussuunnitelmatyö jaettu, johtaminen ohutta	Opettajat innovoivat yhdessä, johtajilta edellytyksiä työlle	Laajaa, tietoista, jaettava, osallistavaa, strategiat ohjaavat
Pedagoginen ulottuvuus	<i>Työelämätaidot opetus-suunnitelmassa</i>	Erilliset kurssit	Integroitu osassa opintoja tiiviisti substanssiopetukseen	Opetussuunnitelman keskiössä, opetus, oppiminen ja ohjaus upottuneina toisiinsa
	<i>Asiantuntemuksen elementit</i>	Teoreettinen, käytännöllinen ja itesäätelytieto erillisiä	Teoreettinen, käytännöllinen ja itesäätelytieto integroituvat	Teoreettinen, käytännöllinen ja itesäätelytieto fuusioituneet
	<i>Näkökulma työelämätaitojen oppimiseen</i>	Työelämätaitojen näkyväksi tekemisen tarve	Teoria ja käytäntö eivät aina kohtaa opetuksen sisältöjen, kontekstien, siirtymien ja ajoituksen vuoksi	Oppiminen autenttisissa oppimisympäristöissä työelämässä
Opetuksen, oppimisen, ohjauksen ja opiskelijoiden hyvinvoinnin suhteet	<i>Koulutuksen eri toimintojen suhteet</i>	Oppiminen, opetus ja ohjaus erillisprosesseja	Oppiminen, opetus ja ohjaus limittyvät toisiinsa	Koulutus- ja työelämäoppimisympäristöjen rajat lähenevät, opettajien ja opiskelijoiden, työelämän edustajien prosessien lähestyminen
	<i>Opettajien, ohjaajien ja opiskelijoiden roolit</i>	Selkeät, erilliset oppijan, opettajan ja ohjaajan roolit	Roolit limittyvät	Opettaja myös oppija, oppija myös ohjaaja työelämähankkeissa

sen keskinäisiltä suhteiltaan. Spesialistimallissa työelämäsuhteet ja työelämätaitojen kehittäminen nähdään muusta opetuksesta erillisenä asiana, ja koulutuksen työelämäsuhteet on delegoitu niitä erityisesti hoitaville henkilöille. Integratiivisessa mallissa koulutuksen ja työelämän välille pyritään luomaan tiiviitä yhteyksiä ja työelämätaitojen oppimista kytketään teoreettiseen opetukseen erilaisin pedagogisin järjestelyin. Verkostoituneen kulttuurin mallissa koulutuksen työelämäsuhteet ja työelämätaitojen kehittäminen nähdään koko koulutusorganisaation sisäisen ja ulkoisen verkoston toiminnaksi, jossa työelämänäkökulma on rakennettu sisälle koulutuksen rakenteisiin, johtamisjärjestelmään ja opetussuunnitelmiin.

Korkeakoulutuksen ja työelämän yhteistyön rakenteet, kuten koulutuksen talous, johtaminen, strategiatyö ja verkostoituminen luovat edellytykset opiskelijoiden työelämätaitojen kehittämisprosesseille. Tässä ydinprosesseja ovat opetussuunnitelmatyö, opetus, oppiminen ja opiskelijoiden hyvinvoinnin edistäminen ohjauksella sekä arvioinnin nivominen koulutuksen kehittämiseen. Spesialistimallissa johtaminen ja verkostoituminen näyttävät ohuilta, integratiivisessa mallissa ne pohjautuvat enemmän yhteistyölle. Verkostoituneen kulttuurin malli sen sijaan perustuu strategiseen, osallistavaan johtamiseen ja laajaan verkostoyhteistyöhön. (Nykänen & Tynjälä 2011a, 2011c.)

Pedagogiikan kehittämisessä spesialistimallissa suunnitellaan muusta opetuksesta erillisiä malleja ja metodeja työelämätaitojen opettamiseen. Laaja menetelmäkirjo kertonee osaltaan työelämätaitojen kehittämistarpeista. Toisaalta tämä tarkoittaa myös sitä, että opetukseen sisältyvä työelämänäkökulma on ohutta ja osin tiedostamatonta. Integratiivisessa mallissa työelämätaitojen kehittämisen pedagogiikka suosii teorian ja käytännön integrointia sekä opettajien tiivistä yhteistoimintaa, opiskelijoiden ryhmäprosesseja ja sitouttamista opetuksen suunnitteluun. Verkostoituneen kulttuurin malli korostaa korkeakoulun kaikkien toimintojen, kuten strategisen suunnittelun, opetussuunnitelmaprosessin, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotyön sekä opetuksen kehittämisen yhdistämistä. Kokonaisuutta johdetaan pitkälti saman yhteisöllisyyttä korostavan toimintafilosofian lähtökohdista. (Nykänen & Tynjälä 2011a, 2011d.)

Opetuksen, oppimisen, ohjauksen ja opiskelijoiden hyvinvoinnin suhteet ovat spesialistimallissa erillisiä prosesseja ja koulutuksessa opettajien, ohjaajien ja oppijan roolit nähdään erillisinä. Perinteisen opettajajohtoisesti orientoituvaa opetushenkilöstöä voi kokea uhkaavana tavoitteet, joiden mukaan opettajien odotetaan ohjaavan opiskelijoiden oppimista myös henkilökohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Integratiivisessa mallissa opetus, oppiminen ja ohjaus limittyvät toisiinsa. Opettajat tekevät yhteistyötä opetuksen ja työelämälähtöisten kurssien suunnittelussa. He korostavat sekä opiskelijoiden keskinäisiä että opettajien ja opiskelijoiden välisiä

reflektioprosesseja. Verkostoituneen kulttuurin mallissa koulutus- ja työelämäoppimisympäristöjen rajat lähenevät. Mallissa korostetaan sekä opiskelijoiden, opettajien että työelämän edustajien oppimista. Opettajat ja työelämän edustajat ohjaavat opiskelijoiden oppimisprosesseja. Yhteistyö- ja oppimiskumppanuuden rakentaminen opiskelijoiden kanssa tiiviissä yhteistyössä tarkoittaa sitä, että opettajien ja opiskelijoiden vuorovaikutuksessa joudutaan ottamaan kantaa identiteetin kehittymiseen, opiskelijan elämäntilanteisiin, kehitysprosesseihin, kasvuun ja elämän haasteisiin. Opetus, oppiminen ja ohjaus tukevat tällöin myös opiskelijan hyvinvointia.

Tohtoriopiskelijoiden lähtökohtien erilaisuus tulee huomioida tohtorikoulutuksen kehittämisessä

Mirka Gustafsson ja Virve Kallioniemi-Chambers, Tampereen yliopisto,
Kasvatustieteiden yksikkö

Laura Valkeasuo, Tampereen yliopisto, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

Tohtoriopiskelijat ovat hyvin heterogeeninen ryhmä – tieteenalat ja aloitusorientaatiot ovat erilaisia!

Projektissa kartoitettiin valtakunnallisella kyselytutkimuksella mm. erilaisia aloitusmotiiveja jatko-opinnoille, tohtoriopiskelijoiden ohjauskokemuksia sekä suhtautumista tieteelliseen tutkimukseen ja yhteisöllisyyteen. Tarkoituksena oli tuottaa enemmän tutkittua tietoa jatko-opintojen eri vaiheista ja prosesseista (Gustafsson & Kallioniemi-Chambers 2011). Kyselyyn vastasi 1258 jatko-opiskelijaa. Tutkimusaineisto osoittaa vahvasti, että tieteenalojen välillä on selkeitä eroja tohtoriopiskelijoiden ikärakenteessa, työskentelymuodossa (itsenäisesti vs. ryhmässä) sekä opiskelun kokopäiväisyydessä. Luonnontieteissä ja tekniikan aloilla tohtoriopiskelijat ovat pääsääntöisesti nuorempia (alle 30-vuotiaita), kokopäiväisesti opiskelevia ja he tekevät työtään ryhmämuotoisesti, tavallisesti tutkijakoulujärjestelmän piirissä. Yhteiskuntatieteellisillä ja humanistisilla aloilla osa-aikainen jatko-opiskelu sekä täysin itsenäinen työskentely taas on yleisempää. Lisäksi näillä tekijöillä on välillisiä vaikutuksia mm. tohtoriopiskelijoiden valmistumisaika-arvioon sekä erilaisten rahoitusmahdollisuuksien hyödyntämiseen jatko-opintojen aikana: tieteenaloilla, joi-

la pääsääntöisesti valmistellaan tohtorintutkintoa osa-aikaisesti, valmistumisajat ovat pidemmät ja jatko-opintojen rahoitus saattaa tulla sirpaleisemmista rahoituslähteistä kuin tieteenaloilla, joissa jatko-opiskelu on kokopäiväistä ja ryhmämuotoista.

Tohtoriopiskelijat ovat jatko-opintojen aloitusorientaatioiltaan hyvin erilaisia. Erilaiset aloitusorientaatiot yhdistyvät jatko-opintojen edetessä edelleen motivaatioon, keskeyttämispohdintoihin sekä tutkijanurasuunnitelmiin. Näistä odotuksista tulisikin voida keskustella jatko-opintojen alussa. Perinteinen kiinnostus tutkimuksen tekemiseen näkyi kyselyssä motiivina jatko-opiskelulle, mutta myös muita syitä alkaa olla näkyvissä. Työttömyys tai heikko työllisyystilanne oli yhä useammalla vastaajalla syynä jatko-opintojen aloittamiselle (11,5 % vastaajista). Myös huono työllistyminen maisterin tutkinnolla voi johtaa jatko-opintoihin hakeutumiseen. Toisaalta tohtoriopiskelijoiden orientaatio saattaa myös muuttua opintojen edetessä. Esimerkiksi tutkijanuran kiinnostavuus näyttää muuttuvan opiskeluprosessin aikana. Vaikka osa tohtoriopiskelijoista tuleeekin jatko-opintoihin vakaasti tutkijanura mielessään, löytää moni kutsumuksensa tieteentekijänä vasta jatko-opintojen edetessä. Tohtoriopiskelijan opintojen vaiheen saattaminen ajan tasalle tietyn väliajoin ohjaussopimuksen puitteissa onkin tärkeää ohjaus-

ta suunniteltaessa. Ohjaussopimuksia laaditaan vieläkin suhteellisen epäsystemaattisesti.

Eri tieteenalojen tutkimusprosessit ja tohtoriopiskelijat ovat taustoiltaan ja lähtökohdiltaan erilaisia, mikä tekee tohtorikoulutuksesta eri tieteenaloilla hyvin eriluonteista niin yhteisöllisyyden, perehdyttämisen kuin ohjauksenkin kannalta. Kansallisessa tohtorikoulutuksen julkipuheessa ja koulutuksen kehittämiskohteiden tarkennuksissa on jäänyt vähälle huomiolle se, että tohtoriopiskelijat ja heidän edustamansa tieteenalat eivät muodosta yhdessä ryhmää, jonka toimintaa voitaisiin ohjata täysin samankaltaisin kehittämistoimin. Tohtoriopiskelijoiden omaa toimijuutta pitäisi vahvistaa huomioimalla heidät jatko-opintojen suunnittelussa ja ohjauksessa yksilöinä, joilla on erilaiset lähtökohdat ja erilaiset tavoitteenasettelut jatko-opinnoilleen. Yksittäisen tohtorihjelman kehittämisessä pitäisi voida laatia tieteenalan luonteen huomioivat tavoitteet ja suositukset muun muassa valmistumisaikojen ja tohtoriopiskelijoiden rekrytoinnin suhteen. Ohjaussopimuksen laatiminen sekä aktiivinen päivittäminen antaisi mahdollisuuden seurata tohtoriopiskelijan etenemistä systemaattisesti.

Ohjauskokemukset vaikuttavat jatko-opintojen etenemiseen

Väitöskirjan työstäminen on pitkäkestoinen kasvuprosessi, jossa ohjaajan ja tohtoriopiskelijan välisellä persoonallisella, luotettavalla ja kannustavalla ohjaussuhteella on tärkeä rooli. Aineistomme tohtoriopiskelijoista lähes neljäsosa koki tutki-

mussuunnitelman tekoon saamaansa ohjauksen heikoksi. Ohjauksen laatu ei näyttäisi juurikaan parantuneen opintojen edetessä. Tieteenalojen välisissä ohjauskokemuksissa oli eroja – suhteellisesti tyytymättömmimpiä ohjaukseen olivat tekniikan alan tohtoriopiskelijat kun taas lääke- ja terveystieteiden tohtoriopiskelijat olivat ohjaukseen suhteellisesti tyytyväisimpiä. Hyviin ohjauskokemuksiin näyttäisi liittyvän ohjaussuunnitelman laatiminen, useampi kuin yksi ohjaaja sekä tutkijakouluun kuuluminen. Tärkein tulos koskee ohjauskokemusten yhteyttä yleiseen motivaatioon. Runsaalla puolella vastaajista motivaatio jatko-opintoihin oli hyvä, mutta runsaalla kymmenesosalla vastaajista se oli heikko tai puuttui kokonaan. Tyytyväisyys ohjaukseen näytti motivaation peilikuvalta: heikosti motivoituneet olivat tyytymättömiä ohjaukseen ja päinvastoin. Myös keskeyttämispuhintojen suhteen havainnot ovat hyvin samansuuntaiset. Hyvällä ohjauksella on siis yhteyksiä moneen eri jatko-opintojen tekijään. Aineisto antaa myös viitteen siitä, että hyvään ohjaukseen panostaminen voisi vahvistaa mm. tutkijanuran houkuttelevuutta, sillä hyviä ohjauskokemuksia oli suhteellisesti enemmän niillä, jotka myös suhtautuvat tutkijanuraan myönteisimmin.

Kahden ohjaajan käytäntö näyttäisi parantavan mahdollisuuksia huomioida kokonaisvaltaisesti tohtoriopiskelijan ohjaustarpeita. Käytäntö antaa, ohjaussopimuksen laatimisen ohella, mahdollisuuksia tarkennettuun ohjauksen suunnitteluun ja toteuttamiseen ja lisää todennäköisyyttä hyviin ohjauskokemuksiin. Myös vertaistuki ja -ohjaus ovat tärkeitä ohjausprosessin osa-alueita, joiden vahvistamiseen tulisi panostaa tulevaisuudessa enemmän.

Rahoitustilanteilla on vaikutuksia tohtoriopiskelijoiden työhyvinvointiin

Rahoituksella on muitakin merkityksiä kuin toimeentulo. Erilaisiin rahoitustilanteisiin liittyy sekä varmuutta että epävarmuutta, joiden seurauksia tohtoriopiskelijat joutuvat pohtimaan ja ennakoimaan. Rahoitustilanteiden myötä koettuun varmuuteen liittyy kolme ulottuvuutta: rahoituksen pysyvyys, mahdollisuus keskittyä väitöskirjatyöhön tai tulon riittävyys. Epävarmuutta tohtoriopiskelijalle ei aiheuta ainoastaan riittämätön toimeentulon määrä. Epävarmuudeksi koetaan myös rahoituksen lyhyys ja tilapäisyys, tai jos rahoitus ei mahdollista kokopäiväistä keskittymistä väitöskirjatyöhön. Varmuuden kokemusta edistää puolestaan rahoituksen pitkäkestoisuus ja se, että se mahdollistaa keskittymisen väitöskirjatyöhön. Rahoitustilanne, johon yhdistyvät kaikki kolme varmuutta edistävää puolta eli pysyvä rahoitus, joka on suuruudeltaan riittävä, ja jonka aikana on mahdollista keskittyä väitöskirjaan täysipäiväisesti, on jatko-opintojen aikana harvinaisen. Tästä johtuen jatko-opiskelijat joutuvat valitsemaan osittain varmuutta ja osittain epävarmuutta luovien vaihtoehtojen väliltä.

Väitöskirjatyötä ei usein käsitellä työnä ja työhyvinvoinnin näkökulmasta, koska sitä ei mielletä varsinaisena työnä. Vaikka väitöskirjatyötä ei tehdä aina työsuhteessa, se on tavoitteellista toimintaa, johon sisältyy kysymyksiä toimeentulosta, sosiaalisista suhteista ja identiteetistä. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna sitä voidaan pitää työnä. Tällöin on mahdollista kiinnittää huomiota myös tohtoriopiskelijan työhyvinvointiin. Työhyvinvoinnin ja henkisen hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että työntekijä

kokee työnsä sisällön mielekkääksi, arvonsa työpaikan arvojen kanssa yhteensopivaksi, työyhteisön työntekoa tukevaksi ja itsensä huomioivaksi, ja että työjärjestelyt lisäksi tukevat elämän ja työn hallinnan tunnetta sekä mahdollisuutta keskittyä työtehtäviin.

Tutkijantyö jatko-opintovaiheessa on epätavallinen työsuhte, sillä siihen harvoin liitetään tunne turvasta työpaikasta tai toimeentulosta. Työn jatkuvuuden hallinta tällaisessa epävarmassa rahoitustilanteessa on vaikeaa ja aiheuttaa ahdistusta, etenkin mikäli jatko-opiskelija ei voi tietää pystyykö hän toteuttamaan työnsä loppuun saakka vai tekeekö hän turhaa työtä. Väitöskirjatyön rahoituksella onkin vaikutusta etenkin elämän hallittavuuden, työn pysyvyyden ja työn hallinnan kokemuksiin sekä mahdollisuuksiin keskittyä väitöskirjaan liittyvien työtehtävien hoitamiseen. Nämä kokemukset ovat yhteydessä työhyvinvointiin ja -motivaatioon. Toimiva ohjaus ja tukea antava työyhteisö voivat auttaa paikkaamaan rahoitustilanteen epävarmuuden heikentämää elämänhallinnan tunnetta ja mahdollistaa väitöskirjatyön täysipainoisen etenemisen myös epävarman rahoituskauden aikana.

Ohjauksen tulisi auttaa tohtoriopiskelijaa hahmottamaan väitöskirja projektitoimintaa laajempänä kokonaisuutena

Tarkasteltaessa erikseen tohtoriopiskelijoita, jotka arvioivat työttömyyden tai sen uhan erittäin merkittäväksi tohtorikoulutukseen hakeutumissyysksi, havaittiin ryhmän olevan muutamilta taustatekijöiltään samankaltainen. Suurin osa ryhmän edustajista on alle 30-vuotiaita, luonnontieteiden, maa- ja metsä-

taloustieteiden tai tekniikan alan jatko-opiskelijoita. Koko vastaajaryhmään verrattuna tähän ryhmään kuuluvat arvioivat muita enemmän ajautuneensa tohtoriopiskeluun ja akateeminen ura kiinnostaa heitä suhteellisesti muita vähemmän. Ryhmään kuuluvilla on kuitenkin useanlaisia työelämähorisontteja eikä heitä voi pitää ohjaustarpeiltaan erityisenä tai rekrytointijärjestelmien tarkistamista edellyttävänä ryhmänä. Työelämävalmiuksia huomioivina tohtorikoulutuksen kehittämishaasteina voi nostaa esiin kolme teemaa:

1) Pedagogisen näkökulman vahvistaminen monitieteisessä työskentelyssä ja tieteiden alakulttuurien tunnistamisessa. Muiden tutkijoiden kanssa työskentely koetaan toisaalta antoisana, toisaalta kilpailuhenkisenä. Luonnontieteilijöiden väitöskirjat on tähänkin mennessä usein tehty tutkimusryhmän jäsenenä, mutta toiminnassa ei aina ole huomioitu selkeästi pedagogista tehtävää. Pedagogista näkökulmaa tulisi vahvistaa, jotta monitieteiset ja erilaisia tutkimusnäkökulmia sisältävät tutkimusryhmät muodostaisivat asiantuntijuuteen kasvua ja kehittymistä tukevan ympäristön. Myös kansainvälisyyttä tulisi jatko-opinnoissa vahvistaa muunlaisenakin kuin vain vierailijaluentoina ja konferensseihin osallistumisena. Jotta kilpailu ja taloudellinen tehokkuus ei nousisi tutkimustoiminnan perusvireeksi, ohjaustoiminnassa tulisi vahvistaa käytäntöjä, jotka tukevat tohtoriopiskelijan osaamisen tunnistamista ja tiedeyhteisöön integroitumista.

2) Ohjaustyön huomioiminen myös tunnetyönä. Väitöskirjaprosessissa on kyse myös toiminnasta ja tunteista. Tutkimustyöhön sisältyy arkisen ja hitaan

puurtamisen ohella tunteita, jotka ovat palkitsevia ja työprosessia eteenpäin työntäviä. Tohtoriopiskelijat toivat esille oman ja toimintaympäristön tunneilmaston merkityksen tutkimusta motivoivana tai estävänä tekijänä. Tunteet liittyvät kiinteästi myös monitieteiseen ja intensiiviseen pitkäaikaiseen ryhmätyöskentelyyn. Ns. kakkosohjaaja, joka aineiston mukaan usein tekee tohtoriopiskelijan kanssa yhteistyötä ajallisesti enemmän, tekee ohjaustyösäänsä samalla tärkeää tunnetyötä.

3) Projektitoiminnan ja tohtorikoulutuksen yhteneväisyyksien ja eriytymisten tunnistaminen. Tohtorikoulutus tulee nähdä moraalisen ja eettisen kasvun aikana ja paikkana sekä maailmaa muuttavana resurssina. Jos kapeasti taloudellista tehokkuutta noudattava projektimainen työskentely valjastaa tohtorikoulutuksen sisällöt ja toimintatavat, tutkimustyössä tarvittavien jatkuvuuden ja laajojen ajallisten perspektiivien kokemukset voivat jäädä tohtoriopiskelijalle vähäisiksi. Tutkimusprojektitoiminnassa tulisi vahvistaa ohjausta, joka auttaa hahmottamaan väitöskirjatutkimuksen projektitoimintaa laajempina kokonaisuuksina ja väylänä uudenlaiseen asiantuntijuuteen. Tohtorikoulutuksen tavoitteena tulisi edelleen olla se, että koulutuksessa työelämän käytäntöjä ja niiden taustoja tarkastellaan tutkimuksellisissa yhteyksissä. Tällöin tohtorikoulutuksen kytkennät työelämään ovat laaja-alaisempia kuin pelkästään ajankohtaisiin työmarkkinatarpeisiin reagoimista. On tärkeää, että tohtorikoulutuksen kehittämislinjoista päättävät tahot selkeästi tunnistavat koulutuksen tavoitteiden ja projektimaisen toiminnan tavoitteiden eriytymiskohdat ja huomioivat ne suosituksissaan.

Lähteet

- Annala, J., Korhonen, V. & Penttinen, L. Mapping guidance and counselling between policy and practise. Teoksessa S. Ahola & D. Hoffman (toim.) Higher education research in Finland. Emerging Structures and Contemporary Issues. Käsikirjoitus.
- Dahlström, A. & Valkonen, L. 2011. Keskeneräisen ohjaaminen: kokemuksia opinnäyteryhmistä. Teoksessa L. Penttinen, E. Plihtari, T. Skaniakos & L. Valkonen (toim.) Vertaisuus voimavarana ohjauksessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 169–190.
- Gustafsson, M. & Kallioniemi-Chambers, V. (toim.) 2011. Tohtoriopiskelijoiden arki. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Jääskelä, P. & Nissilä, P. (toim.) 2011. Valmistumisen tukeminen korkeakouluopinnoissa. Vaasa: Oy Fram Ab.
- Kallio, E. & Liitos, H.M. 2010. Tieteellisen ajattelun kehitettävyyys yliopisto-opetuksessa. Alustus pidetty Työelämävalmiudet akateemisissa opinnoissa (TAO) verkoston tapaamisessa 19.3.2010. http://ktl.jyu.fi/img/portal/17336/tieteellisen_ajattelun_kehittaminen_yliopisto-opetuksessa_eeva_kallio_hanna-maija_liitos.pdf?cs=1269252710.
- Kettunen, J. & Vuorinen, R. 2011. Practitioner Perceptions of the Role of Internet and Social Media in Career Guidance. Paperi esitetty Euroopan kasvatustieteellisessä (ECER) kongressissa 13.–16.9.2011, Saksa, Berliini.
- Kettunen, J., Vuorinen, R. & Sampson, J. P. 2011. Practitioner Perceptions of the Role of Social Media in Career Guidance. Käsikirjoitus.
- Korhonen, P. & Sainio, J. 2006. Viisi vuotta työelämässä: monialayliopistosta vuonna 2000 valmistuneiden sijoittuminen työmarkkinoille. Helsinki: Aarresaari.
- Liitos, H.M. & Kallio, E. 2011. Models of scientific thinking and connections to students' learning in university. Paperi esitetty Pohjoismaisessa kasvatustieteellisessä kongressissa (NERA) 10.–12.3.2011, Jyväskylä.
- Liitos, H.M. & Kallio, E. 2010a. Complexity of scientific thinking and connections to learning environment in university studies - preliminary results. Paperi esitetty Euroopan kasvatustieteellisessä (ECER) esikongferenssissa 23.–24.8.2010, Helsinki.
- Liitos, H.M. & Kallio, E. 2010b. Yliopisto-opiskelijoiden kokemuksia ohjauksesta opintoprosessin aikana. Paperi esitetty Kasvatustieteen päivillä 25.–26.11.2010, Rovaniemi.
- Nykänen, S. & Tynjälä, P. 2011a. Työelämätaitojen kehittämisen mallit korkeakoulutuksessa. Painossa.
- Nykänen, S. & Tynjälä, P. 2011b. Models for the Development of Generic Skills in Higher Education. Käsikirjoitus.

- Nykanen, S. Tynjälä, P. 2011c. Opiskelijoiden työelämätaitojen kehittämisen yhteistyörakenteet, prosessit, henkilöstön toiminta ja johtaminen. Käsikirjoitus.
- Nykanen, S. & Tynjälä, P. 2011d. Työelämätaitojen kehittämisen pedagogiikka korkeakoulutuksessa. Käsikirjoitus.
- Nykanen, S. & Tynjälä, P. 2011e. Opetuksen, oppimisen, ohjauksen ja opiskelijoiden hyvinvoinnin suhteet työelämätaitoja kehitettäessä. Käsikirjoitus.
- Pajarre, E., Asunmaa, P. & Lukkari, H. 2011. Ei kysyvä teekkari opintopolulta eksy. TTY:n ohjauskyselyn 2010 tuloksia. Tampereen teknillinen yliopisto, Yliopistopalvelut, raportti 6. <http://URN.fi/URN:NBN:fi:tty-2011041914657>.
- Pajarre, E., Lukkari, H. & Lahtinen, P. 2010. Poissaolojen ja opintojen suoritusjärjestyksen vaikutus opintojen etenemiseen Tampereen teknillisellä yliopistolla. Tampereen teknillinen yliopisto, Yliopistopalvelut, raportti 5. http://www.peda.net/img/portal/1819834/yliopistopalv_rap5_2010.pdf?cs=1266921655.
- Penttilä, J. & Virtanen, A. 2011. Yliopisto-opiskelijoiden työelämään orientoituminen. Teoksessa K. Kunttu, A. Komulainen, K. Makkonen & P. Pynnönen (toim.) Opiskelijaterveys. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 176–177.
- Penttilä, J. 2010. ”Kyllä sitä osaa pärjää” Yliopisto-opiskelijoiden harjoittelukokemukset yleisillä akateemisilla aloilla. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs 34.
- Penttinen, L. & Plihtari, E. 2011. Vertaisryhmä opiskelun tukena –ryhmäohjauksen pedagogisia haasteita. Teoksessa L. Penttinen, E. Plihtari, T. Skaniakos & L. Valkonen (toim.) Vertaisuus voimavarana ohjauksessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 55–75.
- Penttinen, L. 2011. Kotiryhmä kiinnittämässä opintopolulle. Teoksessa L. Penttinen, E. Plihtari, T. Skaniakos & L. Valkonen (toim.) Vertaisuus voimavarana ohjauksessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 36–51.
- Penttinen, L., Skaniakos, T., Lairio, M. & Ukkonen, J. 2011. Pedagoginen työelämähorisontti. Miten tukea korkeakouluopiskelijan työelämäorientaatiota? Aikuiskasvatus 2/2011.
- Penttinen, L., Skaniakos, T., Valkonen, L. & Plihtari, E. 2011. Vertaisuus voimavarana opintopolulla: johdantoa kirjan teemoihin. Teoksessa L. Penttinen, E. Plihtari, T. Skaniakos & L. Valkonen (toim.) Vertaisuus voimavarana ohjauksessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 4–13.
- Piirainen, A. & Skaniakos, T. 2011. Ohjaajien vertaisryhmä ohjaus- ja oppimisyhteisönä aikuiskoulutuksessa. Teoksessa L. Penttinen, E. Plihtari, T. Skaniakos & L. Valkonen (toim.) Vertaisuus voimavarana ohjauksessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 156–168.

- Skaniakos, T., Penttinen, L. & Lairio, M. 2011. Vertaistutorointi yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. Teoksessa L. Penttinen, E. Plihtari, T. Skaniakos & L. Valkonen (toim.) Vertaisuus voimavarana ohjauksessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 17–28.
- Tynjälä, P. 2010. Asiantuntijuuden kehittämisen pedagogiikka. Teoksessa K. Collin, S. Paloniemi, P. Tynjälä & H. Rasku-Puttonen (toim.): Luovuus, oppiminen ja asiantuntijuus. Koulutuksen ja työelämän näkökulmia. Helsinki: WSOYpro, 79–95.
- Virtanen, A. 2011a. Miten suunnitella ja toteuttaa työelämälähtöinen yliopistokurssi? Alustus pidetty Tutkimustoiminnan ytimessä -seminaarissa (TUVAKO) 27.1.2011, Tampere.
- Virtanen, A. 2011b. Kohti tulevien asiantuntijoiden oppimisympäristöjen rakentamista. Kieli, koulutus ja yhteiskunta -verkkolehti. Marras-joulukuu 2011. <http://www.kieliverkosto.fi/journal/article/106/kohti-tulevien-asiantuntijoiden-oppimisymparistojen-rakentamista>.
- Virtanen, A. & Penttilä, J. 2011. Harjoittelut kasvualustoina yliopisto-opiskelijoiden osaamisen konkretisoinnille ja uusien taitojen oppimiselle. Käsikirjoitus lähetetty arvioitavaksi kansalliseen julkaisuun.
- Virtanen, A. & Tynjälä, P. 2011a. Developing generic skills in university: a pedagogical perspective. Posterit esitetty Pohjoismaisessa kasvatustieteellisessä kongressissa (NERA) 10.–12.3.2011, Jyväskylä.
- Virtanen, A. & Tynjälä, P. 2011b. Pedagogiset piirteet yliopisto-opiskelijoiden työelämätaitojen oppimisen mahdollistavilla yliopistokursseilla. Käsikirjoitus.
- Virtanen, A. & Tynjälä, P. 2010. Students' experiences of learning generic skills in university studies. Paperi esitetty Euroopan kasvatustieteellisessä (ECER) kongressissa 25.–27.8.2010, Helsinki.
- Virtanen, A. & Tynjälä, P. 2009. Yliopisto-opiskelijoiden itsearviointeja tietojen ja taitojen oppimisesta. Paperi esitetty Kasvatustieteen päivillä 26.–27.11.2009, Tampere.
- Vuorinen, R., Sampson, J. P. & Kettunen, J. 2011. The perceived role of technology in career guidance among practitioners who are experienced Internet users, *Australian Journal of Career Development* 20(3), 39–47.

KIRJOITTAJAT:

Asunmaa Piia, suunnittelija, opiskelijapalvelut, Tampereen teknillinen yliopisto

Gustafsson Mirka, suunnittelija, kasvatustieteiden yksikkö, Tampereen yliopisto

Jääskelä Päivikki, tutkijatohtori, opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto

Kallio Eeva, erikoistutkija, koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto

Kallioniemi-Chambers Virve, tutkija, kasvatustieteiden yksikkö, Tampereen yliopisto

Kettunen Jaana, tutkija, koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto

Lairio Marjatta, projektin vastuullinen johtaja, dekaani, opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto

Liitos Hanna-Maija, tutkija, koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto

Lukkari Heli, opinto-ohjaaja, opiskelijapalvelut, Tampereen teknillinen yliopisto

Nissilä Pia, yliopistonopettaja, opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto

Nykänen Seija, tutkijatohtori, koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto

Pajarre Eila, tutkijatohtori, teollisuustalous, Tampereen teknillinen yliopisto

Plihtari Elina, suunnittelija, opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto

Penttinen Leena, kehittämisspäällikkö, opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto

Skaniakos Terhi, projektitutkija, opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto

Tynjälä Päivi, professori, koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto

Valkeasuo Laura, tutkija, yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, Tampereen yliopisto

Valkonen Leena, koulutus päällikkö, opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto

Virtanen Anne, tutkija, koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto

Vuorinen Raimo, ELGPN koordinaattori, koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto

Korkeakouluilla on paljon mahdollisuuksia tukea opiskelijoiden työelämävalmiuksia jo opintojen aikana sekä opetuksessa että ohjauksella:

- Tutkimus- ja kehittämistyössä kokonaisvaltainen näkökulma opiskelijan arkeen toisi uutta tietoa opintojen edistämiseen.
- Opiskelija tarvitsee ohjattua vertaistukea opintojen kaikissa vaiheissa, se ei synny itsestään opintojen aikana. Tutorointia tulisi kehittää yhteistyössä henkilökunnan kanssa. Myös opinnäytteiden valmistumista voidaan tukea ohjatuilla vertaisryhmillä.
- Opinnot etenevät opiskelijoiden omassa tavoitetahdissa huolimatta yhteiskunnan odotuksista tai mutkista opintopolulla: Opinnot eivät kärsi varusmiespalveluksesta. Opiskelijat ovat tyytyväisiä opiskelutahtiinsa, vaikka viivästyisivät yhteiskunnan asettamista tavoiteajoista. Lisäksi työssäkäynnistä on opinnoille sekä hyötyä että haittaa.
- Internetin ja sosiaalisen median käytön yleistyessä ohjaus tulee mitoittaa yksilöllisten tarpeiden mukaan. Erot opiskelijoiden valmiuksissa ovat kasvaneet. Modernin teknologian käyttötaidot tulisi integroida kiinteäksi osaksi ohjaajien koulutusta.
- Opiskelijan työelämäorientaatiota voidaan vahvistaa kokonaisvaltaisesti ohjauksella ja pedagogisilla ratkaisuilla. Työelämätaitojen, yksilöllisen työelämäsuhteen sekä työllistymisvalmiuksien tukemisessa voidaan hyödyntää opetuksen ja ohjauksen lisäksi opiskelijan työelämä- ja vapaa-ajan kokemuksia.
- Pedagogiikan avulla voidaan tukea oivaltamaan yliopistossa opitun käyttökelpoisuus työelämässä. Yliopistossa opitaan monipuolisesti työelämätaitoja, mutta opiskelija ei välttämättä miellä työelämätaitoja käytännössä hyödynnettävänä osaamisena. Työelämätaitojen konkretisoinnille on paikkoja yliopistokoulutuksessa.
- Tieteellinen ajattelu luo perustan akateemisen koulutuksen tuottamille työelämävalmiuksille.
- Korkeakoulut ovat omaksuneet rakenteellisilta ja pedagogisilta lähtökohdilta erilaisia malleja työelämäsuhteiden ja opiskelijoiden työelämätaitojen kehittämiseen.
- Tohtoriopiskelijoiden lähtökohtien erilaisuus tulee huomioida koulutuksen kehittämisessä.